

ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСТЕРДЕГІ ДӘЛЕЛДЕРДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

НУРМАХАНОВА Ж.М.

заң ғылымдарының магистрі

БАЙЖАНОВА Қ.У.

заң ғылымдарының кандидаты

ТОЙЛЫБАЙ А.

заң ғылымдарының магистрі

Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

АҢДАТПА. Мақалада қылмыстық заңнамадағы дәлелдеу сатысы, дәлелдеу субъектілері маңызды элементтерінің бірі болып табылатын дәлелдемелер институты, оның қылмыстық іс бойынша дұрыс әрі заңды шешімнің қабылдауындағы ролі қарастырылады. Дәлелдемелерді зерттеу ұтымды және эмоционалды бастамаларды бөлудің негізінде құрылуға тиіс. Осыған сүйенсек, дәлелдемелерді тексерудің нысаны ретінде ойша құру, эмпиризмдік және тәжірибелік тәсілдер танылады (бұл орайда эмпиризмдік тәсілдер құбылыстың сандық сипатын, ал тәжірибе-лік сапалық сипатын бейнелейді). Дәлелдемелер қылмыстық іс жүргізудің ең маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, сондықтан дәлелдеу құқығы қылмыстық іс жүргізу құқығы нормаларының жүйесіне органикалық түрде кіреді.

ТҮЙІН СӨЗДЕР: қылмыстық процесс, дәлелдеу, дәлелдеу субъектілері, зерттеу, бағалау.

PRINCIPLES OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

NURMAKHANOVA J.M.

Master of Law

BAYZHANOVA K.U.

PhD in Law

TOILYBAY A.

Master of Law

Kazakh National Agrarian Research University, Almaty, Republic of Kazakhstan

ABSTRACT. The article discusses the stage of proof in criminal law, the institution of proof, which is one of the most important elements of the subjects of proof, its role in making a correct and legal decision in a criminal case. The study of evidence must be based on the separation of rational and emotional initiatives. Proceeding from this, mental construction, empiricism and experimental approaches are recognized as the forms of verification of evidence (in this case, empirical approaches reflect the quantitative nature of the phenomenon, and the experimental one reflects the qualitative one). Evidence is the most important component of criminal proceedings, therefore the right to prove is organically included in the system of norms of criminal procedure law.

KEY WORDS: criminal process, evidence, objects of proof, research, evaluation.

ПРИНЦИПЫ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ

НУРМАХАНОВА Ж.М.

магистр юридических наук

БАЙЖАНОВА К.У.

кандидат юридических наук

ТОЙЛЫБАЙ А.

магистр юридических наук

Казахский национальный аграрный исследовательский университет, г. Алматы, Республика Казахстан

АННОТАЦИЯ. В статье рассматривается стадия доказывания в уголовном праве, институт доказывания, являющийся одним из важнейших элементов предметов доказывания, его роль в принятии правильного и законного решения по уголовному делу. Изучение доказательств должно основываться на разделении рациональных и эмоциональных инициатив. Исходя из этого, формами проверки доказательств признаются мысленное построение, эмпиризм и экспериментальные подходы (при этом эмпирические подходы отражают количественный характер явления, а экспериментальный - качественный). Доказывание является важнейшей составляющей уголовного судопроизводства, поэтому право на доказывание органично входит в систему норм уголовно-процессуального права.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: уголовный процесс, доказательства, предметы доказывания, исследование, оценка.

КІРІСПЕ. ҚР ҚПК-нің 121 бабы 1 тармағына сәйкес дәлелдеу істі заңды, негізді және әділ шешу үшін маңызы бар мән-жайларды анықтау мақсатында дәлелдемелерді жинаудан, зерттеуден, бағалаудан және пайдаланудан тұрады. Дәлелдеу сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталған қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша ғана жүргізіледі» [1]. Күдіктінің, айыпталушының қылмыстық жауаптылық негіздерінің және кінәсінің бар екенін дәлелдеу міндеті айыптаушыда болады. Осылайша, дәлелдеу процесінің түпкілікті нәтижесі ретінде заң іс бойынша маңызды мән-жайларды қарастырады.

Сондықтан, дәлелдеу заты – бұл дәлелдің негізінде анықталуға жататын мән жайлардың жиынтығы. Қылмыстық заңның ерекше бөлімнің баптары екі бөліктен (диспозиция мен санкция) тұрса, ал дәлелдеу затының мәнін түсіну үшін маңыздылығын Қылмыстық Кодекс нормасында гипотеза ерекше орын-да. Белгілі болғандай, қылмыстық заңының ерекше бөлімі үш элементтен (гипотеза, диспозиция мен санкция) тұратын мінсіз құрылым тікелей кездеспейді. Сонымен қатар, гипотезада, диспозицияда, санкцияныңда нақты өз орындары бар.

Бұл ретте, гипотеза қылмыстық заңның жалпы бөлімінде қамтылуы мүмкін. ҚР ҚК-нің 2 бабына сәйкес, осы Қылмыстық кодекстің міндеттеріне: адамның және азаматтың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін, меншікті, ұйымдардың құқықтарын мен заңды мүдделерін, қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті, қоршаған ортаны, Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысы мен аумақтық тұтастығын, қоғам мен мемлекеттің заңмен қорғалатын мүдделерін қоғамға қауіпті қолсұғушылықтан қорғау, бейбітшілік пен адамзат қауіпсіздігін сақтау, сондай-ақ қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алу болып табылады.

Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін құқықтық нормада қылмыстық жауаптылық негіздері белгіленеді, жеке адам, қоғам немесе мемлекет үшін қандай қауіп-ті іс-әрекеттердің қылмыстық құқық бұзушылықтар, яғни қылмыстар немесе қылмыстық теріс қылықтар болып табылатыны айқындалады, оларды жасағаны үшін жазалар мен өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шаралары көрсетілген.

Дәлелдемелердің сенімділігі - бұл жауап

алынған адам хабарлаған фактілер туралы мәліметтерді қабылдау, түсіріп алу, беру және белгілеу шарты; материалдық іздердің пайда болуы, сақталуы және көшіріп алу шарты; сарап-тамалық зерттеудің барысы мен оны қорытындыда дұрыс бейнелеудің шарты; тергеушіге (сотқа) берілген құжаттардың шығу тегі мен жай-күйінің шартты көзқарасы тұрғысынан дәлелдемелерді қалыптастыру процесін талдау.

ЗЕРТТЕУ МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ.

Дәлелдемелерді бағалау тергеу іс-қимылы барысында, тергеу жорамал-дарын ұсынған кезде, процессуалдық шешімдер қабылдаған кезде жүргізіледі. Дәлелдемелердің дұрыстығын бағалау мыналардан тұрады: 1) мәліметтері бар адам (куәгер, жәбірленуші, сарапшы және т.б.) шынайы және толық жау-ап (қорытынды) бере алу қабілеттілігі тұрғысында зерттеледі; 2) ақпараты бар материалды (зат, құжат, өзге де материалдар) табудың сипаты мен жағдайлары зерттеледі; 3) мәліметтердің мазмұны талданады (баяндаудың дәйектілігі мен толықтығы қарама-қайшылықтың, сәйкессіздіктің, ғылымның деректері мен тұжырымдалған қорытындылардың негізділігі); 4) осы процес-суалдық көзден алынған ақпарат басқа да процессуалдық көздерден алынған ақпаратпен салыстырылады.

Біз бұрын дәлелдемелерді бағалауға тән сипат-тарды келтіре отырып, бұл қызмет қылмыстық іс жүргізу құқығы принцип-теріне құрылады деп көрсеттік. Мұндай принциптерге мыналар жатады: 1) заң күні бұрын іс бойынша қорытындыларды негіздеу үшін дәлелдемелердің бағалылығы мен жеткіліктігін белгілемейді деген ережені негізге алып дәлел-демелерді еркін бағалау; 2) дәлелдемелерді бағалаудан туындайтын тергеуші-нің, прокурордың және сот қорытындыларының мазмұны адамдардың нұс-қауларымен алдын ала белгілене алмайды; 3) қылмыстық іс бойынша тергеу-шінің, прокурордың, соттың қорытындыларының негізіне бір дәлелдеме емес, дәлелдемелер жиынтығы алынуға тиіс; 4) тергеуші, судья дәлелдемені өзінің ішкі сенімі бойынша бағалайды, бірақ ол заңға қайшы келмеуге тиіс.

Дәлелдемелер фактілерінің болуының сенімділігін тексеру және дәлелдеме-лердің сәйкес келетіндігін анықтау өзара тығыз байланысты және оларды саралаудың шартты си-

паты бар және әдістемелік мақсаты болады, сондықтан оларды жеке алып қарау орынсыз. Аталған элементтердің мәні мыналардан көрінеді: а) мазмұны және онда бар мәліметтердің сенімділігі көзқарасы тұрғысынан дәлелдемелер көздерін талдаудан, зерттеуден; ә) дәлелдемелердің сәйкес келетіндігін, жиынтығын анықтау мақсатында басқа да дәлелдеме көздерімен және дәлелдемелермен салыстырудан; б) белгілі көздердің сенім-ділігін растайтын жаңа дәлелдемелерді табудан.

Дәлелдемелерді зерттеу ұтымды және эмоционалдық бастамаларды бөлудің негізінде құрылуға тиіс. Субъективтік, эмоционалдық бастама логика мен заңға бағынатын ұтымдылықтан үстем тұрмауға тиіс. Осыған сүйенсек, дәлелдемелерді тексерудің нысаны ретінде ойша құру, эмпиризмдік және тәжірибелік тәсілдер танылады (бұл орайда эмпиризмдік тәсілдер құбылыстың сандық сипатын, ал тәжірибе-лік сапалық сипатын бейнелейді). Келтірілген нысандар танымды философиялық саралаудың эмпиризмдік және теориялық деңгейлерін түсіндірудің мәнісі.

А.А. Давлетовтың пікірінше: «Танымның эмпиризмдік деңгейі - білім алудың тәжірибелік тәсілдерімен сипатталады. Бұл деңгейде объект сезіммен қабылдауға болатын сипаттар мен қатынастарда бейнеленеді. Танымның теориялық деңгейінің ерекшелігі мынада: бұл деңгейде білім абстрактілі ойлау жолымен қабылданады. Бұл жерде объект тікелей сезіммен зерттеуге болмайтын тұстарымен және байланыстарымен көрінеді. Алайда, эмпиризм-дік деңгейге сезім ғана тән, ал теориялық деңгейге танымның нысанына тән деп ойлауға болмайды. Сезім барлық уақытта ой жүзіндегі операциялармен қатар жүреді, ал ұтымдылық болса тәжірибеге негізделеді. Эмпиризмдік және теориялық таным туралы айта отырып, біз білім алудың негізгі, жетекші тәсілдері тәжірибе немесе абстрактілі ойлау болып табылатынын есте ұстаймыз».

Дәлелдемелердің сенімділігі күмән туғызған жағдайда практикада сот шығарылған шешімді заңсыз деп таба алады. Әрбір нақты іс бойынша оның нәтижелерінің заңда белгіленген міндеттерге сәйкестігі деп түсінілетін қылмыстық сот ісін жүргізудің тиімділігі тергелетін және қаралатын істің мән-жайларын жан-жақты, толық, объективті зерделеу арқылы ғана қамтамасыз

етілуі мүмкін [1].

Қылмыстық құқық бұзушылықтардың жолын кесу, бейтарап, тез және толық ашу, тергеу, оларды жасаған адамдарды әшкерелеу және жауапқа тарту, соттың әділетті және қылмыстық заңды дұрыс қолдану, жеке адамды, қоғамды және мемлекетті қылмыстық құқық бұзушылықтардан қорғау – әрбір осы міндеттердің және олардың барлық комбинациясы әр жағдайда әртүрлі нақты ақпараттың үлкен көлемін тексеру және бағалау қажеттілігін білдіреді. Осы мәліметтер негізінде қылмыстық істің мәні болып табылатын мән-жайларды сенімді түрде анықтау қажет және осы негізде нақты іске санкциялар мен тәрбиелік және алдын алу шараларын белгілейтін заң нормаларын қолдану қажет. Өздеріңіз білетіндей, қылмыстық істің мән-жайын тергеу шындықты ашудың логикалық ережелері мен әдістерін сақтай отырып, білімнің біртұтас заңдары бойынша жүргізіледі.

Дегенмен, бұл зерттеудің шарттары мен мазмұнының да елеулі ерекшеліктері бар. Ол: а) белгілі бір мерзіммен шектелу (қылмыстық құқық бұзушылықты ашудың және оны жасаған адамды жазалаудың тәрбиелік, профилактикалық, құқық қолданушылық маңызы айтарлықтай әлсірейді немесе қажетті жылдамдық қамтамасыз етілмеген жағдайда тіпті нөлге дейін төмендейді); б) танымдық және аттестаттау тапсырмаларын біріктіреді; в) зерттеуші шындықты жасыруға мүдделі субъектімен бетпе-бет келген жағдайда жүзеге асырылады г) типтеу, жалпылау сияқты зерттеу әдістерін қолдануды қиындататын мәні бойынша бір объектіге бағытталған.

НӘТИЖЕЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ТАЛҚЫЛАУ.

Іс жүргізу заңнамасының талаптарына сәйкес жүзеге асырылатын елеулі құқықтық салдары бар шешім, анықтауды жүзеге асыратын адамдардың, тергеушілердің, прокурорлардың, судьялардың өзге де лауазымды адамдардың, қоғам өкілдерінің және азаматтардың қатысуымен жинау, тексеру және істі дұрыс шешу үшін сенімді белгіленуі қажет мән-жайлар туралы нақты деректерді бағалау әдетте дәлелдеу деп аталады [2].

Осы қызметтің мақсаттарын, тәртібін, шектерін және мазмұнын реттейтін іс жүргізу құқығының нормалары сәйкесінше дәлелдеу құқығы деп аталады. Дәлелдемелер қылмыстық

іс жүргізудің ең маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, сондықтан дәлел-деу құқығы қылмыстық іс жүргізу құқығы нормаларының жүйесіне органи-калық түрде кіреді. Жалпы қылмыстық іс жүргізу құқығы және оның құрам-дас бөлігі ретінде дәлелдеу құқығы қылмыстық сот ісін жүргізудегі демокра-тиялық принциптерді біріктіреді және жүзеге асыруды қамтамасыз етеді [3].

Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінің 8-ші бабында қылмыстық сот ісін жүргізудің заңда белгіленген тәртібі негізсіз айыптаудан және айыптаудан, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын заң-сыз шектеуден қорғауды қамтамасыз етуге, сондай-ақ қылмыстық іс жүргізудің заңмен белгіленген тәртіппен қылмыстық іс жүргізуді қамтамасыз етуге тиіс екендігі көрсетілген. кінәсіз адамды заңсыз айыптау немесе соттау, дереу және толық ақтау, сондай-ақ құқықтық тәртіпті нығайтуға, қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алуға, заңға құрметпен қарауды қалыптастыруға ықпал ету [4]. Қылмыстық іс жүргізу заңдылықты нығайтудың маңызды құралы ретінде қызмет етеді. Іс жүргізу қызметінің сол саласын және оның барысында туындайтын, істің маңызды мән-жайлары (дәлелдемелер) туралы нақты деректерді жинауға, тексеруге және бағалауға тікелей байланысты қоғамдық қатынастарды реттейтін дәлелдемелік құқық істегі ақиқат, жалпы қылмыстық іс жүргізу құқығын сипаттайтын бірдей негізгі белгілермен сипатталады [5]. Атап айтқанда, дәлелдеу құқығы бүкіл қылмыс-тық процеске біртұтас қылмыстық іс жүргізу принциптерінің жүйесіне негіз-делген. Істің маңызды мән-жайларын зерттеудің мақсаттарын, тәртібін, шегін, мазмұнын белгілейтін нормалар процестің жалпы ережелерін және оның жекелеген кезеңдерін қамтиды.

Дәлелдеу құқығы қылмыстық іс жүргізу құқығының құрамына кіретін нормалар жүйесі болса, дәлелдеу теориясы теориялық ережелер жүйесі, қылмыстық іс жүргізу ғылымының құрамдас бөлігі болып табылады. Дәлел-деу құқығы мынадай нормаларды қамтиды: а) дәлелдеудің мақсаты мен пәнін; б) дәлелдеме ұғымы, дәлелдеу жүйелері, дәлелдеу; в) дәлелдемелердің арақатынасы мен іс бойынша ақпарат жинаудың көмекші әдістері; г) дәлел-демелердің

өзектілігі мен рұқсат етілгендігінің шарттары; д) жекелеген тараптардың мазмұны және дәлелдеу кезеңдері (соның ішінде дәлелдемелер-ді бағалаудың бастапқы ережелері); е) дәлелдеу әдістері туралы түсінік және осы әдістердің жүйесі; дәлелдеуге арналған іс жүргізу әрекеттерінің түсінігі және олардың жүйелері, жеке әрекеттердің ерекшеліктері; дәлелдемелердің жекелеген түрлерін жинау, тексеру, бағалау ерекшеліктері; ж) дәлелдеуді жүзеге асыратын органдардың құзыреті, өкілеттігі мен міндеттері; з) дәлел-деуге қатысатын тұлғалардың құқықтары мен міндеттері; и) қылмыстық істердің жекелеген санаттары бойынша дәлелдеудің ерекшеліктері. Бұл түсінікті, өйткені дәлелдеу іс жүргізу қызметінің ең маңызды аспектісі болып табылады, оның міндеттері дәлелдеу нәтижесінде тікелей шешіледі. Сондық-тан оның бастапқы ережелері де соңғысының принциптерін, қатысушылар жүйесін және т.б. белгілейтін ережелермен қатар бүкіл процесс үшін іргелі болып табылады.

Сондықтан оның бастапқы ережелері де соңғысының принциптерін, қатысушылар жүйесін және т.б. белгілейтін ережелермен қатар бүкіл процесс үшін іргелі болып табылады. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруден бастап жоғары тұрған соттардың қадағалауына дейінгі қылмыстық іс жүргізудің негізгі мазмұны қылмыстық процестің әрбір нақты сатысының алдында тұрған міндеттермен айқындалатын шектерде және нысандарда дәлелдемелермен жұмыс жасау болып табылады. Қандай да бір түрде барлық іс жүргізу қатынастары дәлелдеу қызметімен байланысты. Осы саладағы құқықтар мен міндеттер олардың іс жүргізу құзыретінің маңызды бөлігі болып табылады. Әрине, бүкіл қылмыстық процесті дәлелдеуге дейін қысқарту дұрыс емес. Бірақ қылмыстық процесте дәлелдеудің басым рөлі әлі де даусыз. Осыған сәйкес, Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексінде «Дәлелдемелер» арнайы тарауы және «Дәлелдеу» жеке тарауы бар. Қылмыс-тық іс жүргізу құқығы нормаларының жиынтығын жүйе, яғни өзара байла-нысты элементтердің салыстырмалы түрде тұрақты тұтас кешені ретінде қарастыратын болсақ, онда оның құрамындағы дәлелдемелер нормалары қылмыстық құқық нормаларының басқа ішкі жүйелерімен бірге құрайтын ішкі жүйені құрайды. сот ісін жүргізу

міндеттерін жүзеге асыруға бағытталған іс жүргізу құқығы, үйлестіру (өзара әрекет) және бағыну буындары. Жалпы алғанда және қылмыстық іс жүргізу кодексінің құрылысында дәлел-деуге қатысты нормаларды орналастырудың екі жүйесін байқауға болады: бірі – жалпы нормалардан жекеге, екіншісі – процестің кезеңдері бойынша, яғни. уақыт бойынша қозғалысына қарай. Практиканы реттейтін нормативтік материал үшін мұндай құрылым өзін толығымен ақтайды, өйткені ол нормалардың «бағыныстылығын» көрсетеді, олардың арасында жалпыға бірдей, соның ішінде маңызды нұсқауларды ажыратады және сонымен бірге процесстің барысын бақылайды. Дәлелдеу құқығының қайнар көздері жалпы қылмыстық іс жүргізу құқығымен бірдей. Оның үстіне, тиісті заңнамалық актілер әдетте процессуалдық қызметтің бірқатар мәселелерін, соның ішінде дәлел-демелермен жұмысты қамтитын күрделі сипатта болады. Кейбір жағдайларда ғана нормативтік акт дәлелдеу мәселелеріне арнайы шығарылады.

Таңдалған жағдайдан жалпы дәлелдеу мәні өзінің толық қамтамасыз етуін талап етпейді, ал соңғы көрсетілген қосымшасы мүлдем орынсыз. Осыдан ҚР ҚПК-де осы істер бойынша дәлелдеу мәнісінің құрамына арнайы ұсыныстар жоқ, ал олар өте қажетті. Бір сөзбен айтқанда, келісім өндіріс ере-жесіне түсіністер бойынша дәлелдеу шегі ҚР ҚПК-нің келісім өндірісі бойынша анықталмаған дәлелдеу мәніне тәуелді; - міндетті элемент ретінде жалпы дәлелдеу затының құрылымы қылмыстық жауапкершілікті жеңілдететін жағдайларын және айыпталушыны, күдіктіні жазалаудан бұрын дәлелдеу қажет екенін көрсетеді. Бұған қоса, ҚР ҚПК-нің 113 бабына сәйкес, жалпы дәлелдеу күдіктінің, айыпталушының жауаптылық дәрежесі мен сипатына әсер ететін мән-жайлары. Айта кету керек, жауаптылықты жеңілдететін немесе ауырататын мән-жайлар, сондай-ақ процестік келісімде көзделген, жазаны тағайындау шектері көрсетіледі. Айыптау үкімінің сипаттау-уәждеу бөлігінде қылмыстық құқық бұзушылықтың жасалған орны, уақыты, жасалу тәсілі, кінә нысаны, себептері мен салдары көрсетіле отырып (ҚР ҚПК-нің 397 бабы 1б), сондай-ақ сипаттау уәждеу бөлігіндегі айыптау актісінің маз-мұны (ҚР ҚПК-нің 299 бабы 3б.4т.) -қаралған іс бойынша дәлелдерді жинау тұлғаның кінәсін растау

үшін жеткілікті көлемде жүзеге асырылады. Бұл жағдай дәлелдеу затына өте қатысты. Жеткілікті дәлелдердің ұғымы дәлелді құқық мәні бойынша қылмыстық істің рұқсат ету мақсатына байланысты. ҚР ҚПК-нің 125 б. 1 б. әрбір дәлелдеме – оның қатыстылығы, жол берілетіндігі, анықтығы, ал барлық жиналған дәлелде-мелер өз жиынтығында қылмыстық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалануға тиіс. ҚПК-нің 125-ба-бының 6-армағына сәйкес, егер дәлелденуге жататын мән-жайлардың барлығы және әрқайсысы туралы ақиқатты даусыз белгілейтін, іске қатысты жол берілетін және анық дәлелдемелер жиналса, дәлелдемелердің жиынтығы қылмыстық істі шешу үшін жеткілікті деп танылады. Осылайша, процессуалдық келісімдер жасалған қылмыстық істер бойынша дәлелдеу затының ерекшеліктері болады. Бұл ерекшеліктер мынадай: - процессуалдық келісім бас-тапқыда екі тараптың да мүдделерін сақтауға бағытталған (қорғаушы тарап-тар мен айыптаушы тарапынан). Қорғаушы (айыпталушы) жақ сот алдында оның жасаған іс-әрекеті үшін жағымды көрінісі, атап айтқанда- сотпен анық-талуы мүмкін ауыр емес саралау, ең қатаң емес жаза түрі назарда қалатыны сөзсіз. Бұл істің шынайы жағдайы процессуалдық келісімнен бөлек өте қиын болуы мүмкін. Осыдан, процессуалдық келісімнен объективті шындық толық көлемде жетпеуі мүмкін. Шындық тек іс бойынша жиналған дәлелдерден бөлек ғана болады.

Ал дәлелдің өзі жеткілікті сипатта болмайды, егер:

- қорғау жағынан ешқандай пайда болмай, процессуалдық келісім жасау-дың еш мән мағынасы жоқ кезде;

- егер айыпталушы жақ процессуалдық келісімнің шарттарымен келіс-се, бұл әлі объективті шындықтың іздеу нәтижелері екені жайлы түсінік бермейді. Бұдан процессуалдық келісім бойынша өзінің негізгі міндеттерін орындауда айыпталушымен келтірілген залал құнын жоғарлатуын шектемей-ді. Баяндалғандардың нәтижесінде, дәлелдеу заты – қоғамдық тәртіпте орна-тылған, процессуалдық келісімде қолданылмайтын дәлелдер мен дәлелдеудің толық объективті және жан жақтылық көз қарасына қолданылуы мүмкін емес. Осы бөлімде екі жақтың келісімінен істің мән-жайы, яғни жақтар істен шыққан сәйкестігі жиі келмейтін объек-

тивті мүдделермен өз мүдделерін қам-тамасыз ете отыру ретінде. Бұл бөлімдегі келіспеушілік тараптардың өзара келісімімен, істің мән-жайын тараптардың өз мүдделерін қамтамасыз ететін-дей етіп дәлелдеуі арқылы жүзеге асырылады, бұл әрқашан іс бойынша объективті түрде туындайтын мүдделермен сәйкес келмейді.

ҚОРЫТЫНДЫ. Қорыта айтқанда, жеке тергеу әрекетінің нәтижелері басқа тергеу әрекеттерінің нәтижелерінен басқа, дараланып

зерттелмеген, олармен салыстырыла отырып, жинақталып зерттеледі. Тануға ұсынуға тергеу әрекетінің нәтижелерін зерттеу мен бақылау да осы қағидаға бағынады. Тануға ұсыну нәтижелерін дәлелдемелердің басқа қайнар көздерімен салыстыра отырып, тергеуші олардағы ақпараттардың сенімділігін анықтайды, іс бойынша неғұрлым дұрыс шешім қабылдау үшін қалыптасқан тергеу жағдайын бағалайды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 Давлетов, А.А. Принципы уголовно-процессуальной деятельности / А.А. Давлетов // Правоведение. - 2008. - № 2. - С. 92-102.
- 2 Мезинов, Д.А. К вопросу об основании классификации доказательств на прямые и косвенные / Д.А. Мезинов // Уголовная юстиция. - 2015. - №2(6). - С. 26-30.
- 3 Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан. - Алматы: Жеті-жарғы, 2016. - 250 с.
- 4 Смирнов, А.В. О задаче реформирования предварительного расследования в уголовном процессе / А.В. Смирнов // Уголовное судопроизводство. - 2018. - № 1. - С. 27-33.
- 5 Уголовно-процессуальное право Республики Казахстан. Общая часть: учебник / О.Т. Сейтжанов, А.В. Брылевский, С.Н. Бачурин и др. - Костанай: Костанайская академия МВД РК им. Ш. Кабылбаева, 2016. - 197 с.

REFERENCES:

1. Davletov, A.A. (2008) Principy ugovovno-processual'noj dejatel'nosti [Principles of Criminal Procedure]. Pravovedenie – Jurisprudence, 2, 92-102 [in Russian].
2. Mezinov, D.A. (2015) K voprosu ob osnovanii klassifikacii dokazatel'stv na prjamye i kosvennye [On the basis of classification of evidence on direct and indirect]. Ugolovnaja justicija - Criminal Justice, 2(6), 26-30 [in Russian].
3. Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan. - Almaty: Zhety Zhargy, 2016. - 250 p.
4. Smirnov, A.V. (2018) O zadache reformirovanija predvaritel'nogo rassledovanija v ugovovnom processe [On the task of reforming the preliminary investigation in the criminal process]. Ugolovnoe sudoproizvodstvo - Criminal Procedure, 1, 27-33 [in Russian].
5. O.T. Seytzhano, A.V. Brylevskiy, S.N. Bachurin et al. (2016) Criminal and procedural law of the Republic of Kazakhstan. General part: textbook. - Kostanai: Kostanai Academy of the MIA RK named after Sh. Kabybaev, 197 p.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ:

Жанар Медеусиновна Нурмаханова - заң ғылымдарының магистрі, деканның тәрбие және әлеуметтік жұмыс жөніндегі орынбасары, аға оқытушы, Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы, E-mail: nurmakhanova.zhanar@mail.ru

Қызғалдақ Утепбергеновна Байжанова - заң ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, «Құқық» кафедра меңгерушісінің ғылым және коммерциализация жөніндегі орынбасары, Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы, e-mail: Kyzgaldakkyzgaldak8@gmail.com

Аяулым Тойлыбай - заң ғылымдарының магистрі, Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы E-mail: ayaulymtoilybay@mail.ru

Жанар Медеусиновна Нурмаханова - магистр юридических наук, заместитель декана по воспитательной и социальной работе, старший преподаватель, Казахский национальный аграрный исследовательский университет, г. Алматы, Республика Казахстан E-mail: nurmakhanova.zhanar@mail.ru

Кызгалдақ Утепбергеновна Байжанова - кандидат юридических наук, ассоциированный профессор, заместитель заведующего кафедрой «Право» по науке и коммерциализации, Казахский национальный аграрный исследовательский университет, г. Алматы, Республика Казахстан, e-mail: Kyzgaldakkyzgaldak8@gmail.com

Аяулым Тойлыбай - магистр юридических наук, Казахский национальный аграрный исследовательский университет, г. Алматы, Республика Казахстан, e-mail: ayaulymtoilybay@mail.ru

Janar M. Nurmakhanova - Master of Law, Deputy Dean for Educational and Social Work, Senior Lecturer, Kazakh National Agrarian Research University, Almaty, Republic of Kazakhstan, e-mail: nurmakhanova.zhanar@mail.ru

Kyzgaldak U. Bayzhanova - PhD in Law, Associate Professor, Deputy Head of the Department for Science and Commercialization, Kazakh National Agrarian Research University, Almaty, Republic of Kazakhstan, e-mail: Kyzgaldakkyzgaldak8@gmail.com

Ayaulym Toilybay - Master of Law, Kazakh National Agrarian Research University, Almaty, Republic of Kazakhstan E-mail: ayaulymtoilybay@mail.ru